

داوری داوری درباره مهاجرت نخبگان

پنجاه و یکمین شماره نشریه فرهنگستان علوم با انتشار سیاستهای کلی «علم و فناوری» ابلاغ شده از سوی مقام معظم رهبری به عنوان دیباچه، و سرمقاله آقای دکتر رضا داوری اردکانی رئیس فرهنگستان علوم تحت عنوان «ناهمزمانی در جهان کنونی؛ زمینساز خلط مسائل سیاسی و تاریخی است» منتشر شد. رئیس فرهنگستان علوم در این شماره از مهاجرت نخبگان میگوید و این مسئله را مسئله ای تاریخی قلمداد میکند و تأکید میکند که فرار مغزها یا مهاجرت نخبگان یک امر تاریخی-فرهنگی است و به عدم توازن و همسطح نبودن فرهنگ تجدد در کشورهای جهان بازمی گردد. رضا داوری اردکانی در بخشی از مقدمه می نویسد: فرار مغزها و مهاجرت نخبگان مسئلهای تاریخی است و فرع و نتیجه عدم تعادل در شئون توسعه است. وقتی تعداد تحصیل کرده بیش از میزان نیاز است گروهی از آنان و البته بهترینهای شان به جایی که علم در آنجا آسانتر و راحت تر نفس می کشد میروند و بعضی از آنان ممکن است در زمره دانشمندان بزرگ جهان قرار گیرند.

از این مهاجرت نه اخلاقاً و نه عملاً نمی توان جلوگیری کرد. اگر میگویند که این مهاجرت خسروانی بزرگ برای کشور است راست میگویند ولی با این سخن راست چه میتوان کرد؟ اولین کاری که میتوانیم بکنیم این است که به وضع جهان کنونی و در روابط و مناسباتی که اقتضایش محروم شدن جهان توسعه نیافته از بهترین داشته هایش به سوی قدرت های جهانی است، بیندیشیم. مسئله مهاجرت نخبگان، مسئله سیاسی نیست. سیاستمداران بهترین تصمیمی که میتوانند بگیرند این است که در طراحی برنامه های توسعه هماهنگ، برای هماهنگ سازی شئون توسعه بکوشند. کشور هر چه در راه توسعه پیش رود نیازش به دانشمند بیشتر میشود و تحصیلات دانشگاهی نیز صورتی کم و بیش متعادل پیدا میکند.

رئیس فرهنگستان علوم در بخش دیگری مینویسد: یکی از نکات مبهم این نوشته که شاید بسیاری از اهل فضل هم کمتر به آن توجه کرده باشند تمییز و تشخیص امر تاریخی از امر سیاسی است. امر سیاسی در حیطه قدرت سیاست و تصمیم گیری سیاستمدار است اما امر تاریخی گرچه میتواند و گاهی باید از جهاتی مورد اهتمام دولت و حکومت باشد در حیطه اقتدار سیاسی نیست. سیاستمدار در مورد آنچه اکنون و در آینده نزدیک میتواند متحقق شود تصمیم میگیرد اما امر تاریخی به گذشته‌های وابسته است که باید امکان‌های گذشته از آن فراهم شود تا بتواند به موضوع تصمیم و تدبیری مبدل شود. متأسفانه حکومت‌های جهان توسعه یافته چندان با مشکل تاریخی سر و کار ندارند یا تا این اواخر کمتر با آن مواجه بوده‌اند. حتی شاید کشورهای در حال توسعه که مشکل متعلق به آنهاست این تمییز و تشخیص را دوست نداشته باشند و به آن اعتنا نکنند. ولی همه باید به این امر بیندیشند که هر جامعه و نظامی تناسبی دارد و شئون آن به هم بسته‌اند و از یکدیگر محافظت میکنند. بنابراین علم و تکنولوژی و معاش و مدیریت و تولید و مصرف هر یک در هر نظامی جایی و اندازه‌های دارند و اگر در جای خود قرار گیرند و در اندازه خود باشند مایه قوام و اعتدالند و اگر همزمان و همراه و هماهنگ نباشند بر هیچیک اثری که باید مترتب نمیشود. اکنون نه فقط جهان توسعه‌یافته با جهان توسعه‌نیافته همزمان نیست بلکه در این جهان هم اجزاء و شئون ناهمزمانند.

داوری اردکانی در بخش دیگری با اشاره به اینکه اگرها باید دور انداخت و کاش میتوانستیم از شر این همه اگر که هر روز در حل مسائل خرج میکنیم رها شویم، مینویسد: آیا ما اکنون برای همه دانشمندان داوطلب خدمت در کشور شغل مناسب و وسایل رفاه و شرایط آسودگی تن و جان و خاطر آماده داریم یا میتوانیم در کوتاهمدت اینها را فراهم کنیم؟ فرض کنیم که فردا بیست هزار دانشمند ایرانی از خارج بیایند و داوطلب خدمت در کشور شوند. کشور به آنها چه نیازی دارد و دانشگاهها و مراکز علمی-پژوهشی چه پاسخی به آنها میتوانند بدهند. مسائل واقعی با اگرهای بی وجه و بی جا حل نمیشود.

اینکه دانشمندان ما در مجلات و نشریات علمی آثار و پژوهشهای خود را عرضه کنند یک فضیلت است اما الزام دانشمندان به نوشتن مقاله در مجلات خارجی را میتوان تأیید ضمنی و البته نادانسته جوانز مهاجرت دانشمندان دانست. زیرا اگر نتایج کار علمی در کشور به کار نمی‌آید و باید به خارج فرستاده شود معنی اش این است که کشور به دانشمند و دانشش نیاز ندارد. اگر دانش را میتوان صادر کرد چرا مهاجرت دانشمند را منع کنند.

میگویند این قبیل مطالب بوی اعتقاد به ضرورت تاریخی (دترمینیسم) و اضطراب اجتماعی میدهد و با اختیار منافات دارد. اختیار را با توهم هم‌توانی اشتباه نباید کرد. تاریخ ضرورتها، اضطرابها و امکانها دارد و اختیار موکول به درک ضرورتها و اضطرابها و کوشش برای یافتن امکانهاست. ضرورتها و اضطرابها چه بخواهیم و چه نخواهیم وجود دارد و با انکار آنها مشکلها حل نمیشود. ضرورت و اضطراب را باید تصدیق کرد تا راهی به اختیار یافت. این اضطرابها و ضرورتها لازمه امور تاریخی اند و تعلق بیواسطه به سیاست ندارند.

اگر از آنچه گفته شود نتیجه بگیرند که پس به رفتن مستعدان از کشور تن باید داد مراد نویسنده را

درنیاخته اند. زیرا آنچه گفته شد دعوت به تأمل بیشتر و اندیشیدن به این پرسش است که چاره ها و درمانها تاکنون چه اثر داشته است. اگر مؤثر بوده و امید میرود که باز هم مؤثر باشد قدرش را باید دانست و بر صاحبانش درود فرستاد اما تدبیری را که اثر ندارد یا اثرش پوشاندن و پنهان ساختن غفلت هاست رها باید کرد تا مجال و فرصتی برای اندیشیدن به درد و مسئله پیدا شود.

در این شماره نشریه علاوه بر درج فعالیتهای فرهنگستان در تابستان سال جاری شامل اخبار جلسات شوراها، مجمع عمومی و سمینارهای فرهنگستان، بیانیه شورای پایی و اتیکان برای دیالوگ بین ادیان، گزارشی عضویت جناب آقای دکتر حسن روحانی رئیس جمهوری اسلامی ایران در آکادمی علوم تاجیکستان، گزارشی نهمین جلسه کمیسیون پیشبرد ریاضیات فرهنگستان علوم، گزارشی نشست میان گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، گزارشی جلسه شورای همگانی گروه علوم دامپزشکی فرهنگستان پیرامون روغن پالم، گزارشی سمینار نقش آزمایشگاههای آموزشی، پژوهشی و ملی فیزیک در توسعه کشور، گزارشی دیدار سفیر هلند با رئیس گروه علوم اسلامی فرهنگستان، گزارشی نهمین سمینار افقهای آینده مهندسی برق و کامپیوتر و فراخوان همایش بینالمللی آینده فرهنگ (1394) و گزارشی قرار گرفتن فصلنامه آموزش مهندسی فرهنگستان علوم در میان 10 مجله برتر علمی کشور، به چاپ رسیده است.

در بخش معرفی، زندگینامه علمی آقای دکتر علیرضا کوچکی عضو پیوسته گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم و استاد دانشگاه فردوسی مشهد، «انجمن علم آسیا» و «آکادمی علوم و ادبیات نروژ» منتشر شده است.

بخش پایانی این نشریه به معرفی کتابهای تازه منتشرشده از سوی اعضای پیوسته و وابسته فرهنگستان اختصاص داده شده است. در این بخش کتابهای «فرهنگ، فلسفه و علوم انسانی (دکتر رضا داوری اردکانی)»، «سیاست و فرهنگ (زیر نظر دکتر رضا داوری اردکانی)»، «خرد گفتگو (دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی عضو پیوسته فرهنگستان علوم)»، «حقوق بینالملل؛ رهیافتی اسلامی (آیت-الله دکتر سیدمصطفی محقق داماد عضو پیوسته و رئیس گروه علوم اسلامی فرهنگستان علوم)»، «علم، دین و فلسفه (دکتر مهدی گلشنی عضو پیوسته فرهنگستان علوم)»، «ریاضیدانان؛ نگرشی برونی از دنیای درونی (انتخاب، ترجمه و تنظیم مطالب از دکتر مهدی بهزاد عضو پیوسته فرهنگستان علوم)»، «شیمی و کاربرد پروتئینهای شیر (دکتر علیاکبر موسوی موحدی عضو وابسته شاخه شیمی فرهنگستان علوم و همکاران)» و «نامه تاجبخش (ارجنامه دکتر حسن تاجبخش عضو پیوسته فرهنگستان علوم)» معرفی شده اند.